

УРОКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ. ГОЛОКОСТ

Колісник Євгенія Олексіївна
Слобожанська гімназія №2
Зміївської районної ради
Харківської області
учитель української мови та літератури

с. Слобожанське 2018 рік

Мета заняття: Пояснити поняття «толерантність»; розповісти про значення

толерантності в житті людей та в демократичному суспільстві; сприяти поглибленню знань про Голокост, що став однією з найбільших трагедій в історії людства та прикладом жорстокого, бездушного ставлення фашистів до людей; навчати працювати з історичними та художніми джерелами, на їхній основі висловлювати власну думку, робити висновки та узагальнення; сприяти формуванню активної життєвої позиції, звичок толерантної поведінки, розумінню небезпеки антисемітських настроїв у суспільстві; виховувати почуття гуманності, бажання співчувати, співпереживати та допомагати ближньому.

Актуальність теми: сьогодні гостро постає питання про нехтування учнями та молоддю загальнолюдськими цінностями, порушення особистих прав людини, нетолерантне ставлення дітей одне до одного, втрата цінності самого життя. Сьогодні дуже важливо зрозуміти необхідність толерантності в суспільстві. Трагічні приклади історії показують нагальну потребу в злагоді, добросусідстві, поваги до інших людей, їхніх думок.

Очікувані результати:

Після цього заняття учні зможуть:

- Пояснювати, що означає поняття «толерантність», «голокост»; «антисемітизм»
- Розповідати, чому терпимість є умовою збереження миру;
- Досягати компромісу в конфліктних ситуаціях;
- Цінувати життя як найбільшу цінність

Дидактична цінність: використання даного матеріалу на уроках з історії рідного краю, історії України, виховних годинах у 7 - 9 класах

Хід заняття

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми і мети заняття.

Слово вчителя:

Наше життя невинно змінюється, стає більш комфортним та забезпеченим. Але у шаленому ритмі життя ми, на жаль, часто забуваємо про те, яку ціну було заплачено за наше мирне існування, за можливість мати вибір та власну думку, реалізувати свій творчий потенціал. Ми поступово починаємо забувати про трагічні сторінки історії, наприклад, про Другу світову війну. На вулицях можна зустріти демонстрації пронацистських угруповань. Молоді хлопці носять свастику на рукавах і піднімають руки в привітальному жесті.. Навіть до Великої Перемоги ми ставимося зі зневажливою байдужістю, начебто й не було її зовсім.

Отже, не дивно, що так довго триває війна на сході України, почастишали напади на ромів у різних куточках України, спостерігається зверхнє ставлення до представників інших національних меншин. Це ще не має масового характеру, але якщо на ці події вчасно не звернути уваги, то знову можуть повторитися жахіття минулих років, коли життя людське було повністю знецінене. Тому сьогодні ми поговоримо про одну з найтрагічніших подій в історії людства – Голокост, з'ясуємо значення слів «толерантність», «голокост», «антисемітизм», спробуємо зрозуміти причини трагедії і з'ясувати, чи є актуальною тема Голокосту в наш час.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Читання поезії вчителем:

Найкращий, найцінніший дар
Господь нам всім подарував
У ньому сенс всього буття,
А цінність ця – твоє життя!

Поглянь навколо: все живе,
Вода шумить, трава росте,
Бринить десь пісня солов'я...

І уяви: тебе нема!

Ти уяви: нема ТЕБЕ,
А все живе, а все росте,
А все буяє і співа,
Тебе лиш одного нема.

Чи думав хтось із вас про те,
Навіщо в світі він живе,
У чому унікал життя,
Чому живеш і ти, і я?

Життя дається тільки раз,
Нема безсмертних серед нас,
І плін життя не зупинити...
І що лишається нам? Жити!

Так, треба жити й берегти
Дарунок той, що маєш ти.
Не смій ніколи говорити:

«Набридло все, не хочу жити!»

Плекай здоров'я, добрим будь,

Та про одне лиш не забудь,
Про головний закон буття:
Все має право на життя!

Дійсно, життя – найцінніше, що є у кожного з нас. Але людство так і не навчилося цінувати цей божественний дар

IV. Робота з теми заняття..

4.1. Повідомлення учня:

Протягом останніх 5 тисяч років на планеті відбулося 14 тисяч воєн, у яких загинуло майже 5 млрд. чоловік. Після Другої світової війни у 70 країнах сталося 130 збройних конфліктів і «малих» війн, у яких загинуло більше 20 млн. чол. За всю історію свого існування людство жило в мирі лише 30 років.

1. Евристична бесіда:

- Чому нові покоління не засвоюють життєві уроки, не роблять відповідні висновки?
- Що потрібно робити для того, щоб трагедії не повторювалися?
- Що конкретно має робити кожна людина для збереження миру на землі?
- Про що забували люди, роблячи боляче іншим? (про толерантне ставлення до інших)

4.2. Слово вчителя:

В основі цих конфліктів – нетерпимість до людей, що відрізняються кольором шкіри, віруванням, способом життя. І немає більш несумісних понять, ніж війна та діти. Тільки мир є першою та необхідною умовою для повноцінного дитинства. Тому мета людства - захистити дітей і всіх людей на Землі від воєн і конфліктів.

Отже, толерантність – це мистецтво жити у світі несхожих людей та ідей. Толерантність – не поступливість. Толерантність вища від цього, це активна позиція, викликана визнанням прав і свобод людства

Словникова робота:

Толерантність (від лат. *tolerantia* — терпіння) — у загальному розумінні слова, — ослаблення чи відсутність можливості реакції на який-небудь несприятливий чинник внаслідок зниження чутливості до його впливу. На індивідуальному рівні — це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також — особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств.

Принципи толерантності закріплені у Декларації, проголошеній та підписаній ЮНЕСКО 16 листопада 1995р.

4.3. Створення проблемної ситуації

- Чи може одна людина змінити життя інших людей? Наведіть приклади (діти можуть назвати прізвища відомих людей, які так чи інакше впливали на долю людей)
- Чому вплив одних ніс всім радість та задоволення, збагачував духовний світ, покращив матеріальне становище, а інші стали причиною повної деградації, злиденного життя та навіть смерті?

4.4. Слово вчителя

- Погляд на життя, духовні цінності формуються в дитинстві, зазнають значних змін у юності. Людина сама обирає свій життєвий шлях – шлях служіння Добру або Злу.

Якщо людина харизматична, цілеспрямована, до того ж розумна, має велику силу волі та великі амбіції, вона може змінювати не лише своє життя, а й впливати на життя багатьох людей.

Друга світова війна стала найбільшим збройним конфліктом в історії людства, оскільки жодна війна до цього часу не велася з таким розмахом та жорстокістю. Як показали численні документи, фото та відеоматеріали, підкріплені словами сотень тисяч живих очевидців тих подій, Адольф Гітлер став особистим ініціатором та головним воєнним і політичним злочинцем цього періоду. Окрім самого факту розв'язання війни з особистої ініціативи, він також віддавав чимало надзвичайно жорстоких наказів, які призвели до величезних втрат навіть серед мирного населення Німеччини.

У період між 1933 і 1945 роками було вбито більше 11 мільйонів чоловіків, жінок і дітей. Приблизно шість мільйонів з них були євреями. За час Голокосту загинуло більше 1,1 мільйона дітей. Це неймовірне масове вбивство і дістало назву "Голокост".

Словникова робота:

Слово «Голокост» походить від грецького *holo* «цілий, весь» і *kaustos* «горючий, згорілий». Воно означає жертвоприношення тварини, при якому все тіло спалюється. Голокост також відомий як Шоа, що в перекладі з іврити означає «руйнування, знищення», «катастрофа».

У ширшому розумінні, Голокост - систематичне гоніння і знищення людей за ознакою їхньої расової, етнічної, національної приналежності, сексуальної орієнтації або генетичного типу як неповноцінних, шкідливих.

Поняття «Шоа» завжди ставиться до знищення нацистами євреїв, а прозивне «Голокост» відноситься до влаштованого фашистами геноциду в цілому.

4.5. Повідомлення учнів (перегляд слайдів під музику Моцарта «Реквієм» (Requiem de Mozart - Lacrimosa - Karl Böhm - Sinfónica de Viena)

Учень: Після Першої світової війни (1914-1918 рр.) Німеччина, яка втратила свій панівний статус у Європі та з могутньої імперії перетворилася на країну з республіканською формою правління, переживала не найкращі часи: гостро стояла економічна та політична криза, які підкріплювалися загальнонаціональною апатією на фоні трагічного програшу у війні. Така

хитка ситуація в державі стала ідеальною для утвердження влади Гітлера, який заявляв про спроможність швидко підняти розорену державу на новий рівень.

Щоб об'єднати людей, надихнути на звершення та подолання перешкод, Гітлер знайшов простий вихід: переконав народ, що винні у всьому євреї. Німеччина знову стане великою країною з сильним німецьким народом, але без євреїв та інших «аутсайдерів». І він ладен воювати, щоб відвоювати втрачені землі, боротися проти «всесвітньо жидо-масонської змови», яка нібито мала на меті встановлення над людьми єврейського панування.

Учень: «Світовому єврейству» нацисти протиставили «арійську ідею» – расову теорію, в основі якої було покладено гасло: «Німецький народ – люди вищої, арійської раси, тому він має панувати над іншими народами».

Ще у 1909 році Гітлер жив у Відні (місті, яке було осередком релігійності і расизму), де в місцевих газетах були поширені публікації про заповнення всіх сфер життя євреями зі Сходу. Зважаючи на таку загальну обстановку у Відні, можна припустити, що саме в цей період у Гітлера починає формуватися антисемітизм.

Словникова робота:

Антисемітизм – одна з форм національної та релігійної нетолерантності та дискримінації, що виражається у неприязному або ворожому ставленні до євреїв як представників уособленої етнічної та релігійної групи; суспільна ідеологія або державна політика, спрямована на обмеження політичних та громадських прав євреїв.

Учень: У 1933 р. націонал-соціалісти прийшли до влади і одразу був створений перший концтабір Дахау, у якому ізолювали опозиціонерів нацистського режиму: комуністів, соціал – демократів. З часом було створено інші табори (Заксенгаузен, Бухенвальд та інші), які перетворилися на машини зі знищення цілих груп населення.

У 1936 р. були прийняті нові "Нюрнберзькі" закони, за якими євреї більше не мали рівних прав з неєврейськими громадянами. З 1938 р. їхні паспорти помічалися літерою «j» і вони мали носити зірку. Таким чином євреїв швидко ізолювали від решти населення.

У 1939 р розпочалася Друга світова війна. Нацистська Німеччина почала своє завоювання Європи. І повсюди впроваджувалися антиєврейські закони, схожі до тих, що вже були впроваджені в Німеччині. У цей час почалася депортація євреїв з Німеччини в гетто Польщі, Прибалтики і Білорусі.

Словникова робота:

Гетто (італ. Ghetto nuovo - «нова ливарня») — райони міст, де добровільно або примусово, в більш-менш жорстких умовах проживають етнічні меншини. Слово має чіткий негативний відтінок і застосовується саме до районів з поганими умовами проживання, зрідка навіть без зв'язку з меншинами. Під час Другої світової війни словом «гетто» називалися ті житлові зони,

куди нацистами насильно зганялися євреї для компактного мешкання. Найбільш відомим було Варшавське гетто.

Учень: У 1941 р. німецька армія напала на Радянський Союз. З окупацією розпочалося масове вбивство єврейського населення. Нацисти зібралися втілити те, що вони називали "остаточним розв'язанням єврейського питання". Менш ніж за 6 місяців 700000 євреїв були вбиті так званими "айнзатцгрупами" та їх місцевими "помічниками". Євреїв вивозили з міст та сіл у ліси і розстрілювали.

Наймасовіше вбивство при Голокості сталося у вересні 1941 року в урочищі Бабин Яр недалеко від Києва, де було вбито більше 33 000 євреїв всього за два дні. Євреїв змусили роздягтися і підійти до краю яру, маленьких дітей вони просто покидали на дно яру. Після розстрілу нацисти завалювали стіни яру, ховаючи і мертвих, і живих.

Учень: У 1942 році 14 високопосадовців та офіцерів СС зібралися на конференцію у Ванзее, біля Берліна, де детально обговорили план систематичного і тотального вбивства європейського народу у таборах знищення. Розпочалися депортації. Потяги, набиті євреями з усіх окупованих країн, направлялися до різних таборів знищення.

У період з 1933—1945 рр. нацистами було створено в Німеччині й в окупованій ними Європі приблизно 5 тисяч концентраційних таборів. Найбільш сумнозвісними стали такі табори смерті, як Бельзен, Бухенвальд, Дахау, Майданек, Собібор, Треблінка. Інші концтабори були так званими «трудовими таборами» У них здійснювалася програма «Знищення через працю»

4.6. Метод «Прес»

- Чи може особиста історія конкретної людини свідчити про трагедію всього народу?

Дайте відповідь на запитання за схемою:

Я вважаю.... Тому що... ... Наприклад... Отже...
--

Слово вчителя:

Одним із найпереконливіших доказів про трагедію єврейського народу під час Голокосту є «Щоденник» Анни Франк, оригінал якого виставлений в Центрі Анни Франк у Берліні.

Родина Анна Франк втекла з Німеччини до Голландії, але після окупації Нідерландів Німеччиною, вони, як і всі євреї, знову потрапили в небезпеку і змушені були переховуватися. Єврейська дівчинка Анна Франк робила записи нідерландською мовою, які вела з 12 червня 1942 по 1 серпня 1944 року в період нацистської окупації Голландії. Найбільше вона описувала час свого переховування. Понад два роки вона майже не виходила на повітря і весь цей час вела

щоденник. Останній запис у щоденнику датований 1 серпня 1944 року, через три дні гестапо заарештувало всіх, хто ховався в притулку.

Дівчинці зовсім трохи не вдалося дожити до перемоги. Сусіди видали їх нацистам. Сама Анна померла в концтаборі Берген-Бельзен, але в живих залишився її батько, який і надрукував пізніше цей щоденник — «Щоденник Анни Франк», дівчинки, яка стала символом життя після смерті.

4.7. Робота з історичним джерелом «Щоденник» Анни Франк (дослівно «У задній частині будинку», інші переклади українською - «Щоденник», «Сховище. Щоденник у листах»)

Ось що написала у своєму щоденнику Анна Франк 9 жовтня 1942 року.

"Багатьох наших єврейських знайомих збирають в групи. їх просто відвозять до Вестерборку, великого табору для євреїв у Дрансі, у вагонах для худоби... Вестерборк має бути жахливим... Ми думаємо, що більшість буде вбито. Англійське радіо каже, що їх вбивають газом. Можливо, це найшвидший спосіб померти."

Запис 19 листопада 1942:

«Німці дзвонять у кожні двері і запитують чи не живуть в будинку євреї ... Увечері коли темно, я бачу колони людей з плачучими дітьми. Вони йдуть і йдуть, обсипані ударами і стусанами, які майже збивають їх з ніг. Нікого не залишилося - старі, діти, вагітні жінки, хворі - всі рушили в цей смертельний похід»

Переживання, занотовані у щоденнику єврейської дівчинки, говорять більше, ніж статистика мільйонів жертв Голокосту.

«Від травня 1940 року добрі часи скінчилися: спочатку війна, потім капітуляція, вступ німецьких військ - і посипалися біди на нас, євреїв. Один закон проти євреїв слідував за іншим, наша свобода стала дуже обмеженою. Євреї повинні носити єврейську зірку; євреям наказано здати свої велосипеди; євреї не мають права їздити у трамваї; євреям заборонено їздити в автомобілі, навіть у приватному; євреям дозволено робити покупки лише з третьої по п'яту годину; євреям дозволено користуватися послугами лише єврейської перукарні; євреям заборонено перебувати на вулиці з восьмої години вечора до шостої години ранку; євреям заборонено відвідувати кінотеатри, театри та інші заклади, призначені для розваг і відпочинку; євреї не мають права відвідувати громадські пляжі й купальні, а також тенісні корти, хокейні та інші спортивні майданчики; євреям заборонено на людях займатися будь-яким спортом; євреї не мають права після восьмої години вечора сидіти в своєму власному садку а чи в садку своїх знайомих; євреї не мають права входити у дім до християн; євреї повинні ходити до єврейських шкіл і ще багато подібного. Так ми й жили, не маючи права й на те, й на друге, й на третє. Жаклін, буває, говорить: «Я вже боюся робити будь-що, а що коли й це заборонено».

Запитання до учнів

- Які права людини порушувалися?
- Якою має бути реакція у демократичному суспільстві на такі заяви представників влади?

4.8 .Вправа «Мозковий штурм»

Ізраїльський історик, один із ведучих спеціалістів по Голокосту Іегуда Бауер сказав: «Пам'ять про Голокост необхідна, щоб наші діти ніколи не стали жертвами, катами чи байдужими спостерігачами»

У роки війни за найменшу допомогу людям єврейської чи циганської національностей у Німеччині було оголошено розстріл. Однак, незважаючи на заборону й смертельний ризик, євреї та представники інших національностей підтримували й переховували своїх друзів, колишніх сусідів і навіть незнайомих євреїв.

- Як ви вважаєте, свідки стояли осторонь чи знаходились поруч?

- Що керувало людиною, коли вона робила вибір бути осторонь, допомогти, чи взагалі приєднатися до злочинних актів?

4.9. Колективне заповнення таблиці «Вибір»

Вибір		
Бути осторонь	Допомога	Учасник злочинних актів
страх за своє життя	повага до життя людини	страх за своє життя
байдужість	любов до ближнього	жорстокість
бажання жити	почуття справедливості	невпевненість
безвідповідальність	відповідальність	байдужість
невпевненість	непокора	безвідповідальність
відсутність сили волі	співчуття	бажання жити
	доброта	відсутність сили волі
	страх	

(чинники можуть бути інші)

4.9. Слово вчителя:

- Як бачимо, страх притаманний кожній людині. Але одних він спонукає на злочинні дії або бездіяльність, бо цінується перш за все своє життя, а інших – до боротьби проти несправедливості. І саме завдяки людям, які ризикуючи власним життям, рятували, переховували жертв нацистів, всьому світу стало відомо правду про Голокост. Ми згадували Анну Франц, якій не пощастило дожити до перемоги над фашизмом. Але багатьом вдалося врятуватися. І їм допомогли конкретні люди.

4.10 Повідомлення учня

Багато держав не надали допомоги євреям, що намагалися втекти з нацистського пекла. Винятку не було зроблено навіть для дітей. Але на шляху геноциду стали чесні люди з різних країн світу.

Шведський дипломат Валенберг урятував життя 100 тисячам угорських євреїв. Рятували євреїв уряди і населення Швеції, Данії. Навіть союзники Німеччини Фінляндія та Італія намагалися протистояти Голокосту. Ризикуючи життям, рятували євреїв жителі України, Росії, Білорусі, Литви, Франції та багатьох інших країн. Особливу роль в урятуванні галицьких євреїв відіграв митрополит УГКЦ Андрей Шептицький. В сучасному Ізраїлі всіх цих людей називають «праведниками світу». Почесним званням «праведників» вшановано тільки в Україні 1860 осіб. Одним з таких праведників був і Ніколас Вінтон, підданий Великобританії.

10. Перегляд відеоролика «Человек который спас от Холокоста 669 детей...»»

(ролик про Ніколаса Вінтона, який, починаючи з 1938 року, почав рятувати єврейських дітей. Він самотужки зумів вивезти з Чехословаччини до Великобританії 669 дітей, батьки яких загинули в концтаборі, і допоміг знайти нову родину. Про героїчний вчинок Ніколаса Вінтона дізналася його дружина, коли знайшла записку книжечку з іменами врятованих дітей. Вона віддала її журналістам, і вони організували ТБ-шоу, на яке і запросили Ніколаса Вінтона. Під час шоу з'ясувалося, що всі присутні – це ті діти, яких він рятував. Ніколас Вінтон помер у 2015 році у віці 106 років.)

- Чи можна вважати вчинок Ніколоса Вінтона вчинком справжньої людини? Чому?

Слово вчителя:

- У часи випробувань кожен показує своє справжнє обличчя. Хтось, щоб вижити самому, знущається над слабшим, вбиває сильнішого, а хтось, ризикуючи власним життям рятує інших. Людина, яка робить добрі справи, ніколи не чекає на винагороду чи славу, вона робить те, що підказує її велике любляче серце. Бо така людина зрозуміла найголовніше: ми приходимо у цей світ, щоб нести добро, радість. Нехай ми всі різні у всьому, але ми схожі в одному: хочемо тепла, любові, розуміння, поваги. І ми це отримаємо, якщо будемо нести у світ те ж саме, будемо поважати думку та почуття інших, жити не лише заради себе, а й думати про інших.

V. Підсумки заняття

1. Слово вчителя:

- Я хотіла б, щоб ви ніколи не забували про те, що стан вашої душі залежить тільки від вас.

Ты будешь ближними любим

И радость доброты познаешь

Не пожелав другим

Того, чого себе не пожелашь.

Цей чотиривірш мовою Євангелія звучить так: «Возлюби ближнього, как самого себя», тобто роби оточуючим людям тільки те, щоб хотів отримати від них. На цім правилі побудовані моральні закони всіх часів.

2. Проблемне запитання:

- Чи є, на вашу думку, актуальною в наш час тема Голокосту?

Почніть відповідь словами:

Ми вивчаємо Голокост тому, що...

Ми вивчаємо Голокост, аби зрозуміти...

Ми вивчаємо Голокост для того, щоб....

3. Рефлексія

Слово вчителя: Символом Голокосту став метелик. Чому саме він? У 1943 році хлопчик із варшавського гетто написав у своєму листі: «...найжахливіше, що в гетто метелики не живуть!»

Метелики — це символ радості, без якої не живуть. Вдома за шаблоном ви зробили паперового метелика. І я хочу запропонувати вам написати на своїх метеликах побажання майбутнім поколінням і всім людям, які мають пам'ятати ці уроки історії. Ви пам'ятаєте, що означає слово “Голокост”? Я пропоную вам закріпити своїх метеликів на вогнищі, яке, будемо сподіватися, ніколи більше не запалає в світі.

Використані джерела:

1. Вікіпедія, вільна енциклопедія .
2. Українська правда. Історична правда. <http://www.istpravda.com.ua>
3. You Tube, відеоролик «Человек который спас от Холокоста 669 детей...»»
4. Анна Франк. «Сховище. Щоденник у листах»: - Х.: Віват, 2016. – 384 с.
5. Арон Вайс Категории лагерей – их характеристика и роль в реализации «окончательного решения еврейского вопроса» // Проблеми історії Голокосту: науковий журнал. – випуск № 6. 7– Дніпропетровськ: Інститут "Ткума", 2013 р. – 7 - 25 с. –рус. яз

Додаток

